

Ierse graaf zorgde voor wuft leven

Het eiland Rottum: de underdog van de Wadden

Verleden tijd

en Cees Stolk

Door Jaap Kwak

Elf kilometer uit de Groninger kust ligt het eiland Rottum. „Cleyne eiland” zo vermeldt een koopakte uit 1706 mild. Zand, gras, helm en hier en daar een luin. Branding rondom. In het verre verleden een dappere voorpost voor de schippers. Rottum is het kleinste eiland in de Waddenzee: 2 bij 1,5 km., 53 ha. groenland, 115 ha duin en strand. De underdog: onbekend, maar niet onbemind. Er gaat een veerboot heen, er staat een vistent, er woont niemand. Rottum is leeg, maar verbergt een groot geheim.

Voor het eerst duikt Rottum in 1354 in de geschiedenis op. De pastoors van Uithuizen en Jithuizermeeden moesten een vijs woord spreken over een geschil. Rottum was toen in eigendom bij twee kloosters, het benedictijner klooster te Rottum, een dorp op het vaste land ven ten zuiden van Usquert en het Praemonstratenzer klooster in de Marne.

De Benedictijnen hadden een zeker overwicht. Zij gaven het eiland ook de naam Rottumeroog, maar later sleet het woordje „oog” er weer af. De pastoors oordeelden dat de Jithuizers op het eiland tegen betaling hun vee mochten laten razen en helm mochten snijden, echter niet uitrusten. Rottum moet toen één weide geweest zijn.

Zeeroovers

Vo vrede is het niet altijd toegaan op Rottum. De geschiedenis opent de boeken onverwiddelijk, zonder aanzien des ersoons. Rottum, op de grens an Duitsland en Nederland, ras een uitgelezen oord voor eerovers, watergeuzen en ander gespuis. In 1524 gelukte het raaf Edzard van Oost Friesland een aantal zeeroovers op Rottum gevangen te nemen en e daarna in Emden te onthoofen. Vijf man in één ton tegelijk, en met één haal van het eulzwaard...

Tijdens de Tachtigjarige oorlog hielden de watergeuzen op Rottum huis. Even was er og sprake van dat er een kas-

teel zou komen. Barthold Entens van Mentheda deed een gooi naar het eiland, toen de macht van de kloosters taande, maar hij delfde het onderspit in een slag. Met een boterdekse als schild gaf hij het zwaard aan Maarten en stierf zoals hij ook geleefd had: „vrolijk met ere”.

In 1628 melden de kronieken van de Staten in Groningen dat Renier Lubbers aangesteld wordt als schoolmeester. Hoeveel kinderen Lubbers les moet geven blijft onbekend, maar het zijn er meer dan twee of drie. Op het eiland wonen dan al enige schelpenvissers. Lubbers heeft wel de plicht zondags psalmen voor te lezen aan de eilandbewoners en aan te tekenen wat op het strand zoal aanspoelde. Het tractement van Lubbers bedraagt 100 gulden per jaar met vrij wonen.

Waddensex

In 1659 willen de Staten van Rottum af en verkopen het eiland voor 7300 carolische guldens aan jonker Schotto Tamminga. Die verkoopt het eiland weer door tot Rottum op 23 december 1706 geschiedenis schrijft. De eigenaren van dat moment, weduwe Christina Trip en Abel Eppo van Bolhuis strikken de Ierse graaf Dónough, comte de Clancarty, voor een koop en doen het eiland voor 3000 carolische guldens van de hand.

Voor Ierse begrippen houdt de graaf er een nogal wuft leven op na. Hij neemt een harem mee. Zwarte, blonde, rode vrouwen dansen tijdens wilde feesten met muziek. Waddensex op Rottum, waarboven 's nachts een rosse gloed hangt. Toch moet de eenzaamheid en de stilte overdag de graaf uiteindelijk zwaar zijn gevallen. In 1730 trekt Clancarty weg, het eiland in staat van ontbinding achterlatend. Met al zijn zwier kijkt de graaf niet zo nauw vergeet het onderhoud van de duinen, zodat stormvloed de westkant bijna onherstelbaar teisteren.

De provincie koopt Rottum

terug voor 4612 gulden; 430 gulden geeft de provincie voor de inboedel van het eiland, zijnde een schip met zeil en treil, koeien, paarden, wagens en karren. Nu breekt het tijdperk van de voogden aan. Zij zwaaien de scepter over het eiland en moeten alles wat aanspoelt meteen melden. De voogd moet ook zorgen voor de toestand van het eiland. Tot zijn levende have behoren ook fretten. Die kunnen de konijnenplaag binnen de perken houden.

Soldaten

Helemaal veilig voelt de strandvoogd zich niet want eind 1700 krijgt hij assistentie van twee soldaten „zulks om meer nut voor de provincie en minder gevaar van geweld voor de voogd te verkrijgen”. Langer dan een jaar houden de krijgslieden het niet uit „wegens de slegte bejegeninge voornamelijk van des Voogds vrouw en kinder”.

Maar de Staten nemen daar geen genoegen mee en waarschuwen de voogd voortaan in harmonie met de soldaten te leven. Het wil echter niet boteren op het eiland, dat voor één persoon geschapen schijnt te zijn. Pas in 1782 zeggen de soldaten Rottum voorgoed vaarwel.

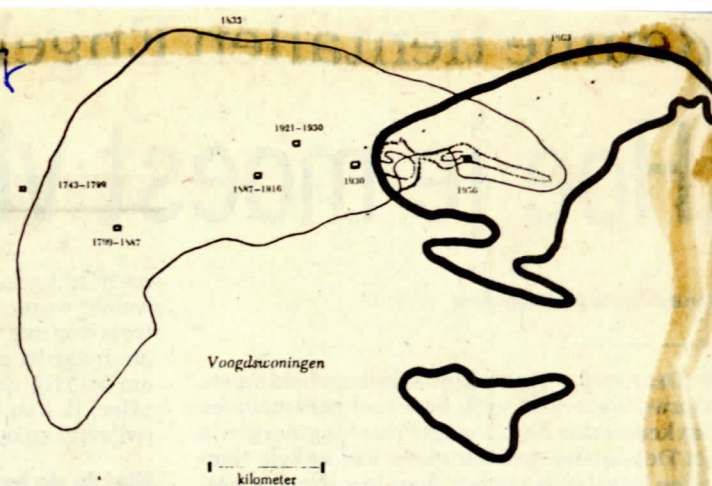
De dynastie Van Dijken dient zich aan. Vier generaties bestieren het eiland tot een andere dynastie, die van Toxopeus, de scepter overneemt in 1908. Hendrik laat vrouw en drie kinderen op de vastewal achter en verkent het eiland op zijn eentje. Met een paar boerenknechten en een oude stuurman, die de pot wel kan koken neemt Toxopeus bezit van Rottum. Vier koeien en drie paarden houden hem gezelschap.

Hoogbezoek ontvangt Toxopeus in de twintiger jaren als prins Hendrik onaangekondigd landt. Toxopeus doet net een middagdutje en moet zich snel in de nette kleren hijsen om de prins waardig te begroeten. Het aankleden is kennelijk iets te snel gegaan want prins

Hendrik kan het niet nalaten Toxopeus onder een strandwandeling te vragen: „Voogd, die witte linten aan uw broek, horen die daar eigenlijk wel?” Beschaamd kijkt Toxopeus omlaag. „Nee prins, die horen daar niet”.

Rottum

Toxopeus heeft dan net een nieuwe woning betrokken. De oude is gewoon verdwenen in de zee. Het lot van Rottum is dat het langzaam wegzakt. Het „wandelt” richting Duitsland waar het onverbiddelijk in de diepe Westereems zijn Waterloo zal vinden. Aan de west-

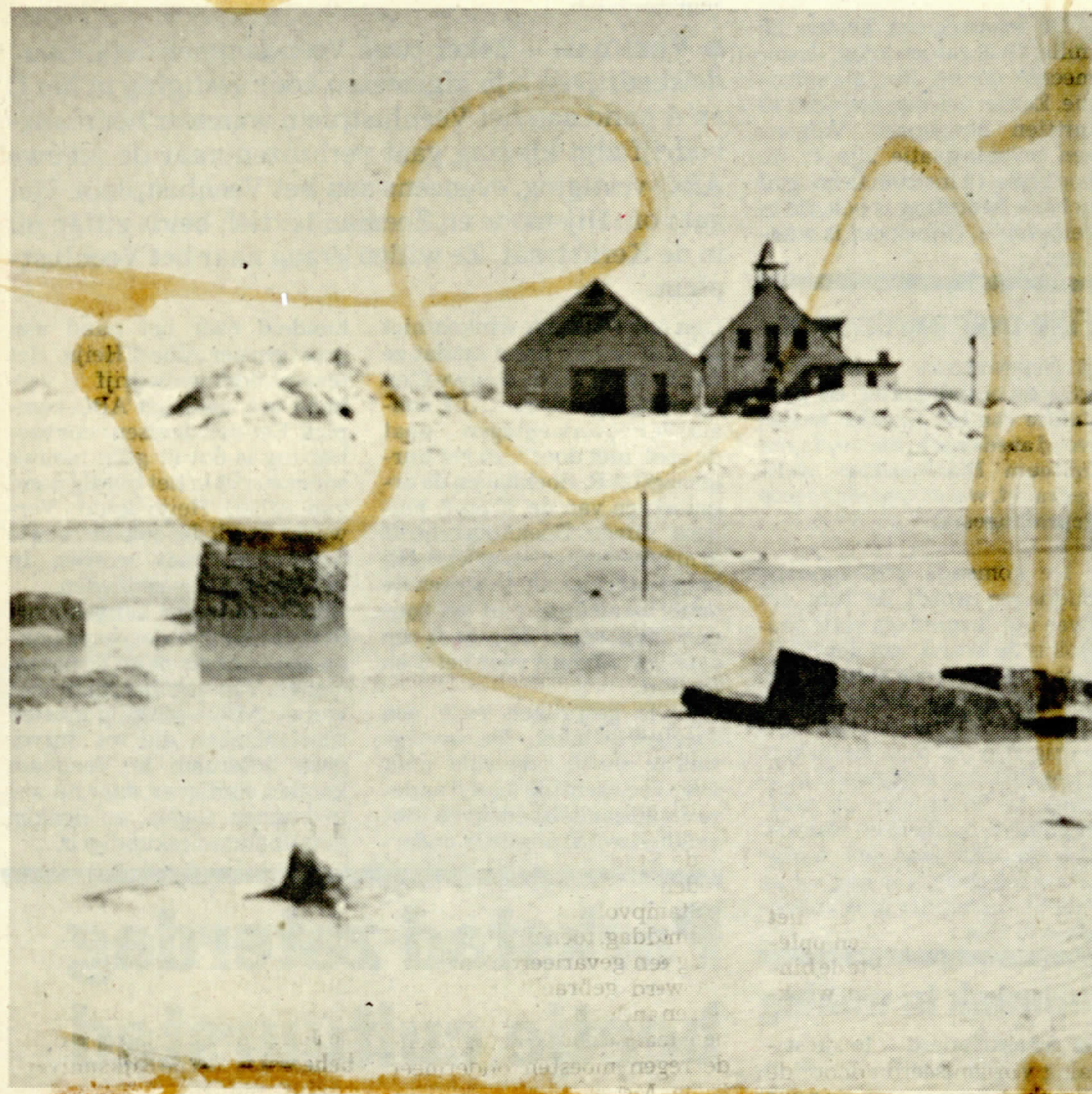
▲ Dit kaartje laat zien hoe de woningen van de voogden in de loop der tijden naar het oosten zijn opgeschoven.

kant slaat jaarlijks gemiddeld 25 meter zand weg. Van 1908 tot 1915 zelfs 53 meter en van 1915 tot 1928 42 meter. Aan de oostkant groeit Rottum echter. Het somberste bericht over die „wandeling” stond kort na de oorlog in een Duitse krant: „Rottum braucht bald ein deutsches Visum”.

Ook de woningen van de strandvoogden schoven naar het oosten op. Vijf voogden zagen hun zeeburchten in de golven verdwijnen. Groninger boerderijen bij de branding neergezet. Eenvoudig van makelij zonder extra windvang

met een groot pannendak of zoveel mogelijk regenwater tvangen.

In 1957 zette Rottum een punt achter haar rijke historie. Jan Toxopeus, de laatste strandvoogd, betreft een uitneembare bungalow. Een teken des tijds dat het afscheid nadert. Acht jaar later is het inderdaad zover. De Toxopeusen keren terug naar de vaste wal. Meeuwen, konijnen en bergeenden zijn nu weer alleen op Rottum. Alleen de musse blijven de mens trouw en vliegen de laatste strandvoogd achterna...

▲ Verdwenen voogdswoningen uit 1931 en 1958. De zee kwam en nam.